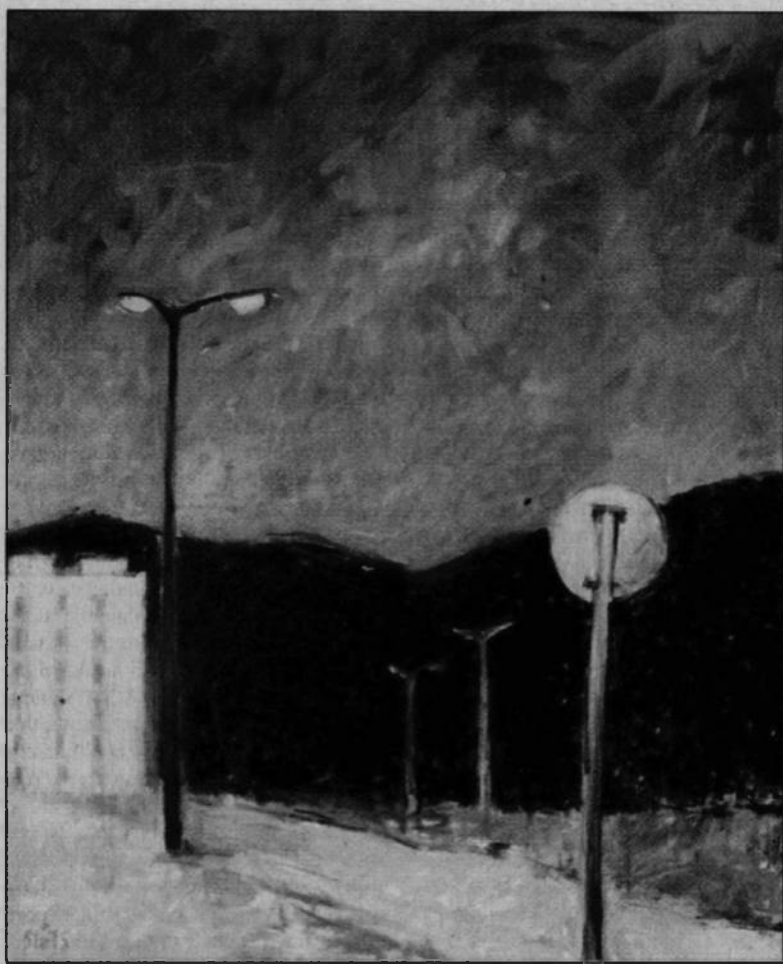

Sehol senki

Szüts Miklós a Kiscelli Múzeum templomterében

Budaörsi éjszaka

Az alábbi motívumok találhatóak a festményen. Egy hatemeletes panelház félig, egy járda nélküli útszakasz, egy jelzőtábla hátsó nézetből, három darab közvilágítási műtárgy, továbbá dombvonulat, három púppal. Sok ez vagy kevés? Hasonlít a félig töltött pohár parabolájára. Sok, azaz félig tele annak, aki hiszi, hogy kép már az is, ha a felületet egyetlen monokróm szín tölti be, és azt oly könnyen sugározza szét, mint lefagyott computer képernyője a puszta fényt. Kevés, azaz félig üres annak, aki a képtől életjobbító üzenetet vár. Mondjuk röpjön át a színen egy angyal (szentkép), távozzék egy hadsereg a horizont irányába (történelmi tábló), de legalábbis zöldelljen fűhany fa, sétálganak a lakosok, és szinte hallani lehessen a madarak énekét (lakásfestmény, galérián át).

Szüts Miklós – művészeti középgenerációnk fontos mestere – az utóbbi évtizedben átlag kétévénként állítja ki azokat a műveit, amelyek a főntebb vázolt paraméterek egyikének sem felel meg. Elég sok dolog van rajta ahhoz, hogy ne lehessen minimalistának nevezni, és elég kevés ahhoz, hogy „hasznos” vagy „kellems” szempontok mozgathassák a belső arányokat. Nem üres a képernyő, de nincs is rajta fölhasználható program. Megengedheti magának, hogy a keretléc határain belül azt és úgy csináljon, amihez és ahogy kedve tartja. Mondhatnánk röviden: egy szabad ember. Kicsit hosszabban: egy szabad ember, aki – a magára mért szakma szabályait tiszteletben tartva – azt csinál, amit szabad.

Mert e nagy szabadság – igazi rabság, és ezt Szüts nagyon tudja – erről szól valójában a Kiscelli Múzeum templomterében a tárlat. Ott van például ez a szerencsétlen, főntebb leírt *Budaörsi éjszaka*, a maga lehetetlen kockaházával, tompa pőznáival, kelet-francia infrastruktúrájával, a szó legszorosabb értelmében vett embertelen perspektívájával. Hogyan lesz ebből kép? Mitől legyen szép? És egyáltalán, miért váljék ebből kép?

A „hogyan” viszonylag könnyű kérdés. Nyílt titok, hogy a mester amúgy – ezer más, profi módon űzött professziója mellett – melleleg kitűnő fényképész. Kiszemelt motívumait előbb körbejárja, becserkészi, azután hazamegy, alszik egyet rá, beszél a gondnokkal, mert egyetlenül föl akar menni a padlástérbe, nem beszél az útkarbantartókkal, de azért bebújik a munkagödörbe. Sok, nagyon sok tekercs készül a tett jövődől helyszínéről. Az eredmény 99,9%-a káló. Jobb esetben archív anyag, későbbi szakdolgozók öröme, rossz esetben szemét, puszta anyagköltség. De van 0,1%, és ezért érdemes volt a strapa. Furcsa, aszimmetrikus párbaj kezdődik ezután. A 0,1% a szép fotográfia rangjára hajt,

nem alaptalanul. A mester nagy ívben tesz a 0,1% ambíciójára, tervei mások. Ő győz persze, ő van birtokon belül: kiválasztja a 0,1% – úgy öt-hat kép – közül azt az egyetlenegy, a legtehetségesebbet, és addig nézi, míg a látvány odabent, a „művészi pszichében”, az igazi sötét-kamrában nem kezd új életet. Az emlékezés. A tanult arányok földézését. A „posztfotográfia” különös kalandját.

A „mitől”, már valamivel bonyolultabb ügy. Szüts ízlése – elmúlt évtizednek ismeretében – a színek rejtőzködő természetén alapult. Enteriőrjei és vedutái úgy hatottak selymesen szürkés-gyöngyház-as-opálos árnyalatúaknak, hogy a melljük tett igazi szürke, igazi gyöngyház, igazi opál szinte kidöglött. Jó festők tudják, hogy mitől e trükk: a szürke, a gyöngyház, az opál attól lesz leginkább önma-

ga, hogy belekevernek egy kicsi nagyon nem szürke, nagyon nem gyöngyház, nagyon nem opál izét. Lásd még Vojtina ars poeticája: malacutánzásban a legkevésbé jó a valódi malac maga. Az idej kiállítás anyagáig az adalékszínnek az összképbe simultak szép illedelmesen. Továbbá belesimultak abba a képzőművészeti mikroklí-

mába is, amely Szüts életének természetes közege volt: a remek barát, Váli Dezső stílusába, a remek festő élettárs, Vojnich Erzsébet modorába. Akaratlanul talán ők is okozói voltak, hogy az adalékszínnek az ecset korábban oly illedelmesen kente szét a felületen. Most valami más van. A *Budaörsi éjszaka* feketéit lázas, laza szövésű ecsetnyomok, szürkéit ideges járású sörték táncos gubancái és a legváratlanabb helyekről fölfakadó, tapintatlan kármin gesztusok izzítják. Ropogósak, szinte dühösek a mai képek. Már-már posztimpreszionisták, kicsit norvégosak. A Sikoly főszereplője elhagyta a helyszínt, de hangja a panelről visszaverődik.

Most már a „miértnél” tartunk. A transzformált fénykép és a lázas ecsetjárás ugyanis nem öncél. Puszta szabadságból ilyesmi sosem születik. Szüts témája, mióta jelentős festő, eddig is a magány volt. Azaz: festményei olyan helyszíneket ábrázoltak, amelyeken ember nem szerepelt. A magány persze lehet önzés magas fokon, olyan párbeszéd Istennel, amelybe más nem tud beleszólni. A magány persze lehet gyönyör is, a vegetatív lét élménye, a végsőkiig kihagyott érzékek olyan paradicsomi képessége, amely a tökéletesség önbizalmával jutalmazza birtokosát. Na, Szütsnek ebből lett elege. Az újabb városképek másról szólnak. Dühről és szenvedésről, depresszióról és hiányról, titkos veszélyekről és ködbe burkolt haragokról.

Helyben vagyunk. Szinte a szemünk előtt született egy közösségi művész. Beszorozva mínusz eggyel.

~~~~~

Pusztá szabadságból ilyesmi sosem születik.

Szüts témája, mióta jelentős festő, eddig is a magány volt.